

Antonio Faur, *100 de documente despre activitatea politică a dr.ului Aurel Lazăr (1899—1918)*. Oradea, Fundația Culturală „Cele Trei Crișuri”, 1994, 146 p.

Colecția de documente, inițiată acum și astfel, prin competența și grija dirigitorului destinului actuale ale instituției menționate în titlu, atrage atenția lectorului asupra demersului curajos și responsabil, asumat și semnat de un tânăr cercetător local, preocupat de viața și activitatea unei personalități circumscrise zonei și timpului dat, în fapt, un veridic imbold pentru continuarea ulterioare strădanii, în gen de alt posibil elaborat „mărturie”, în conivența unei depline monografii.

Studiul introductiv, concis redactat, punctează câteva elemente esențiale din traiectul omului și operei, realizate între parametrii cronologici, aprioric stabiliți, ca să se motiveze starea de lider, invocată pentru avocatul orădean până la momentul făuririi României reîntregite. Fiindcă Aurel Lazăr s-a impus drept o statornică autoritate, atât în plan restrâns, cât și extins, în contextul mișcării naționale române transilvane. Referirea făcută la calitatea de director al despărțământului „Astrei” și al Reuniunii muzicale „Hilaria”, nu considerăm că este de prisos în conjunctura amintită, cu extremele evidențiate în anul 1899 respectiv, acțiunea de solidarizare cu studenții români de la Academia de drept și, desigur, anul crucial 1918. Cu etape, semnificativ delimitate de realizatorul prezentei ediții de documente: 1905, 1906, 1910, adică tocmai faza impunerii activismului politic și participarea la campania electorală a Partidului Național Român, acțiunea avocatului în diferite procese politice, menirea complexă a rolului secretarului Clubului comitatens român, dezbaterea preconizată de „Societatea pentru științe sociale”, în aprilie 1914, odată cu rostirea discursului privind „Chestiunea de naționalitate”, și, evenimentele multiple și decisive petrecute în toamna anului 1918: conceperea „Declarației de independență (12 octombrie) răspunsul prezentat ministrului Jászai în cadrul tratativelor de la Arad (13—14 noiembrie), participarea la 1 decembrie pe câmpia de la Alba Iulia, calitatea ulterioară de membru în Consiliul Dirigent și de conducător al Resortului justiției.

Triplul demers reconstituitiv, bazat pe a) presa română, în special, „Tribuna” (comentarii, articole, note); b) cea maghiară; c) materiale arhivistice ori fragmente din lucrări proprii, argumentează viabil stațiile evenimentiale suspomenite. Eșantionul repartizării cronologice în cazul celor 100 de piese documentare se prezintă astfel: 1899 (1—2), 1905 (3—14), 1906 (15—30), 1907 (31—48), 1908 (49—53), 1910 (54—82), 1911 (83), 1914 (84—85), 1918 (86—100). Remarcăm aici lista înăruirilor pentru lunile noiembrie—decembrie 1918, în majoritate publicate, ce conțin referiri la activitatea subiectului cercetării. Surprinde, pe moment, „hiatusul” pentru intervalul 1915—1917, probabil remediabil într-un viitor volum. O altă sugestie minimă ar viza încercarea de surprindere și reflectare a dimensiunii prestației culturale a personajului central discutat.

În final, nu putem decât să remarcăm strădania respectivă prezentă, ce invederează valențe de sporită documentare în legătură cu personalitatea omului politic Aurel Lazăr, (1874—1930), necesare intrinsec în elaborarea unei monografii despre om și opera întreprinsă.

STELIAN MANDRUȚ